

# Съдържание

## Въведение

*Патрисиа дьо Рувре* .....5

## Бебетата обичат да им говорят

*Франсоаз Дьо Гант-Голиар* .....15

## Противно на стандартите

*Урсула Ренар* .....37

## Обезпокоителна познатост

*Изабел Алфандари* .....51

## Деца на трети родители

*Доминик Виньо* .....65

## Птичия събор

*Фредерик дьо Ривоар* .....83

## Говорене, обговаряне, заговаряне

*Раду Туркану* .....105

## Когато приемаме дете: слово и темпоралност

*Франсоаз Дьо Гант-Голиар* .....137

## „Какво толкова правите в приемната?“

*Тома Клермон* .....165

## Послеслов

*Патрисиа дьо Рувре* .....177

## Въведение

„Нашите мисли се раждат напълно облечени в думи.“

Оскар Уайлд

## Слушане и говорене

Какво по-естествено от това на място, където се приемат родители и деца?

Ще се съгласите с мене, че съвсем малкото дете слуша, а после говори и че именно така започва очовечаването на мъничето.

Така че словото е наистина червената нишка, свързваща поколенията, като в същото време ги отличава

---

*Патрисия дьо Рувре е психоаналитик и член на приемния екип в ИРАЕК (IRAEC, Institut de recherche appliquée pour l'enfant et le couple 'Институт за приложни изследвания на детето и братната двойка').*

едни от други. Говоренето означава вписване в родословието, поколението и генеалогията, т.е. разлика между заеманите места.

Словото обединява и разделя, такава е неговата функция. Обединява, защото осъществява обмен с мощта на думите, които са в обращение, но и разделя, подчинявайки всекиго на законите и различията, въведени от т. нар. „майчин“ език, който Лакан наричаше „lalangue“<sup>1</sup>, т.е. интимното слово, което мъничкото дете чува от приласкаващия го възрастен.

Някои народи дори си представяли, че словото е богиня, обитаваща в човешкия език.

Например членовете на племето куна, народност в Панама, приписват много специфични свойства на словото и пеенето. В основополагаща за структуралната антропология статия, озаглавена „Действената сила на символиката“, Клод Леви-Строс описва ритуал, при който жена, която не може да роди, поверява проблема си на изкуството на неле, шаман, който е, така да се каже, смесица от магьосник, лекар и жрец.

В тази народност се смята, че съществува богиня, наречена Муу, от която зависи зачеването и която помага при раждането със специален инструмент, наречен пурба, намиращ се в женското тяло.

Но богинята е своенравна и понякога отнема от жената нейната пурба, а щом бъде лишена от това най-подходящо за целта оръдие, нещастницата не може да роди. За хората от народа куна това е нещо непрегледимо, но те имат начин да излязат от положението с помощта на слова, които се пеят.

<sup>1</sup> Дума, изкована от Лакан чрез удвояване на първата сричка на думата langue 'език', което е присъщо на детския език, бел. прев.

Шаманът пристъпва към лекуването на тази аномалия чрез пряко застъпване пред богинята Муу. Той се подготвя, прикадявайки с горящи какаови зърна, след това се пъхва под хамака на жената, която не може да роди, и започва да пее. Цялата работа, която при нас бихме определили като терапевтична, ще протече единствено в пеене. Различието от това, което ние на Запад правим, се състои във факта, че говори не пациентът, а терапевтът. Пеейки, неле преминава през матката на бъдещата майка – това е вратата на боговете –, след това отива при Муу и ѝ заръчва да върне пурбата, за да може жената да роди детето си. Но тъй като богинята си прави оглушки, той я предизвиква на единоборство. Но Муу е плашлива и, не можем да не го кажем, глуповата. Вместо да излезе на бой, тя изпраща дъщерите си, които са още по-глупави. Неле хвърля на главите им шапки, под чиято тежест те малко по малко отстъпват.

И най-накрая са повалени. Край на битката.

Тогавя неле нарежда на богинята да върне откраднатата принадлежност. Край на пеенето.

Жената ражда. Клод Леви-Строс обръща внимание, че тя няма друг избор, освен да вярва в това, в което народът ѝ вярва и което се предава чрез словото на пеенето<sup>2</sup>.

Ален Дидие-Вайл, психоаналитик и театрал, в съчинението си *Invocations* (Молебни думи), говори пространно за силата на словото и на пеенето, чието начало откриваме, казва той, в майчиния глас.

<sup>2</sup> Виж курса на К. Севери, професор в EHESS (École des Hautes Études en Sciences Sociales 'Висша школа за социални науки') относно „Парадокса на шаманското слово, което е безразлично към предаването на смисъла“.



Той говори за онези древни времена, откогато субектът вече бил обречен на живот или на смърт в зависимост от това дали майчиният глас притежава „музикалност“ или е лишен от нея; отнасяло се до „дълбокото вдъхновение, обгръщащо словото“, казва той, което човек чува с това, което суфите наричат „духовен концерт или Сама“.

„Призвани сме да станем човеци и това наше призвание ни се предава още от самото начало чрез гласа. Тази „майчина соната“ се възприема от съвсем невръстното дете като вътрешен пътеводител, който го предопределя като словесно същество, и по този начин, като белязано от другостта. Хипотезата за съществуването на този нагон за отклик, нагон към живота и нагон към смъртта, съзидание и меланхолия<sup>3</sup>, има решаващо значение, защото ни дава възможност да мислим другояче отношенията между закон и желание“.

Гласът предава на детето отчетливите означаващи съгласни – срещащи го с прекъснатостта, която е поле на закона (добро, зло, ляво, дясно, преди, след) – и преливните музикални гласни, поставящи закона в скоби, обяснява той.

Това ни води към разбирането, че най-първичното предаване на символичното на детето става с посредничеството на майчиния глас.

Но как стоят нещата с този инструмент, на който сме подвластни? С други думи, какво означава говоренето?

Обратно на това, което някои твърдят, човешки-

<sup>3</sup> A. Didier-Weill, *Invocations*, Paris, Calmann-Lévy, 1998, p. 170.

ят език не е средство за комуникация<sup>4</sup>. В това отношение той се справя доста зле. Произходът на думата „слово“ ни казва нещичко за невъзможността относно желанието ни за общуване, т.е. да изграждаме „като един“ езика, в който всички да сме еднакви, да разбираме еднозначно всяко нещо.

„Слово“ (на фр. parole бел. прев.) идва от старогръцката дума para-bolos която е дала parabole (притча, бел. прев.). С отпадането на буквите а и в става parole.

Притчата е метафора. Говоренето се състои в задаване на гатанки, напомня, че всеки субект е обвинен в загадъчност, намерила опора в многозначността на думите. Колкото повече говори човек, толкова повече се проваля в усилията си да се изрази. Ние никога не съумяваме да кажем точно това, което искаме да кажем.

Чрез говоренето се проявява в действие нашата непълнота, конститутивната за човешкото същество липса, а именно че никакъв обект не идва в допълнение на желанието, което е причината да говорим. Колкото повече говорим, толкова по-осезаема е липсата.

Думите препращат към думи, които препращат към думи. Двусмислието е винаги налице. А ние се въртим в кръга на нескончаема върволица от думи. Тя е нашата участ на хора, а също и наше местообитание.

Чрез изреченото слово, поело своя път в отношението с майчиното тяло като невъзможно и запретиено, чо-

<sup>4</sup> „И какво, щом не е създаден, за да опростява нарочно нещата, искам да кажа, че това ни най-малко не е първото нещо, за което е предназначен, нито пък че е предназначен за комуникацията? Ами просто е, и с огромна важност: езикът прави човека и това е дяволски достатъчно. Защото иначе, питам ви аз, как ще обясните съществуването на този свят на това, което наричаме субект“, Жак Лакан, 10 ноември 1967 год., „Кратко слово към психиатрите“, Света Анна (най-голямата психиатрична болница в Париж, бел. прев.).



век непрестанно се опитва да улови Нещото, представящо се като иззубен обект.

Поради факта, че говорим, наслаждението, чийто обект се въплъщава от тялото на майката, е невъзможно като такова. Целият въпрос за възпитанието на децата се върти около срещата очи в очи с наслаждението, станало невъзможно поради забраната на инцеста и кастрацията, които са само разновидност на неабсолютното наслаждение, върху което почиват устоите на човечеството.

Това неабсолютно наслаждение се получава всеки път поради факта на словото и на езика. Тъкмо словото, и то словото, дадено от Другия, като в случая родителите са представители на този голям Друг, позволява на мъничкия човек да има тяло.

Говоренето ни разделя не само като ни отличава от другото, но и като ни отделя от самите нас. В известен смисъл, словото ни поставя извън нас. Говоренето е сцената на действие на въпросното отделяне.

Говоренето е същност и първообраз на всяка форма на социализация. Говорейки, човек се подчинява на законите на колектива и заема мястото си на един от многото.

А законите на словото и на езика, законите, управляващи означаващото, пред които човек трябва да се преклони, са многобройни. А най-вече, и това усложнява нещата, означаващото не е еднозначно; то е двусмислено.

Човешкият език се характеризира с това, че означаващите, с които бомбардираме другите, имат две, три, десет различни значения. Например означаващото verre ('чаша') отправя както към чаша, съдържаща

течност, така и към животно, живеещо в земята, или шинциалите VR, или направление, или кожа от животно – пантофката от кожа от сибирска катерица на Пенеляшка<sup>5</sup>... Разбираемо е, че когато сме оборудвани с такъв инструмент, ще ни бъде доста трудно да общуваме и че недоразуменията са постоянни!

Но словото ни казва нещо друго, то е царският път към несъзнаваното, а това никак не е малко!

Преди шейсет години, Лакан изнесъл в Рим лекцията „Функция на словото и на езика в психоанализата“. В съгласие с Фройд, в нея той твърдял, че човешкият закон е законът на езика. Така че нека приемем, че езикът е мястото, в което субектът бива представяван и че това място е изтъкано от двусмислици и недоразумения. Или с други думи, когато говорим, не знаем какво наистина казваме. Но говорим много, стига само да има кой да слуша и да чува.

За правилната употреба на словото в приемната.

Как да се слуша? Какво да се прави със словото, чуто в приемната? Как да постъпим със слово, което, поражайки недоразумение, ни дава възможност да видим как стоят нещата с даден субект и с връзката му с другото? Как възможно най-адекватно да се държи човек при изслушването на другия? Хората, които посещават приемната за родители и деца, идват с негласно или ясно изразено искане.

Но и тук трябва да съумяваме да чуем двусмислието.

Тези хора искат нещо, може би да бъдат посъветвани?, казват те... Но какво означава да искаш? Това вина-

<sup>5</sup> Авторката има предвид фонетичното означаващо, защото всички значения, свързани с него, които изброява, са на думи с различен правопис (съответно verre, ver, vers, vair), т.нар. омофони, бел. прев.

си означава, че някой иска нещо от някого. Изглежда, че твърде често това, тъкмо поради своята очевидност, не се отчита. Стига се до „нещо“, за което някой казва, че му липсвало, което си мислим, че имаме и което ще удовлетвори искането. Нещо, което да бъде отговор на неговия въпрос!

Но човешкото същество не се характеризира с това, че има потребности, а с това, че има желания. С други думи, човек попада в капана на нещото, което се иска и забравя „от някого“, което разкрива измерението „обръщане към някого“ и структурата на отношението спрямо Другия, установено по почин на субекта, осъзнаващ своята липса. Всяко искане привежда в действие това, което в психоанализата наричаме пренос.

При това положение, как да работим с искането, знаейки, че то се провижда през словото?

Франсоаз Де Гант-Голиар ще въведе тази тема, като зададе въпроса за мястото на детето и на неговото слово в приемната за родители и деца. Тема на работата на Урсула Ренар ще бъде мястото на психоанализата в този контекст.

Изабел Алфандари ще ни преведе през разбирането на „Обезпокоителната познатост“<sup>6</sup> на словото в приемната, а Доминик Виньо ще се опита да отговори на въпроса за мястото на родителя в организацията на приемната.

Фредерик дьо Ривоар ще изпълни четенето ни с очарованието на лекцията си за птиците.

А Радю Туркану ще ни съпровожда, за да разберем нагона за отклик и за да ни въведе във въпроса за раздяла-

<sup>6</sup> Намек за есето на З. Фройд *Das Unheimliche* (Обезпокоителната чуждост), бел. прев.

та, която винаги е в действие по време на престоя в приемната.

И в заключение, Тома Клермон ще отговори на въпроса: какво правим в приемната?

Така в настоящия сборник с клинични текстове екипът на ИРАЕК предлага това, което влага в работата си.